

VIII

EL NACIONALISME POLÍTIC

Conseqüència del fet de la nacionalitat

Essent la nacionalitat una unitat de cultura, una ànima colectiva, amb un sentir, un pensar i un voler propis, cada nacionalitat ha de tenir la facultat d'acomodar la seva conducta colectiva, això és, la seva política, al seu sentiment de les coses, al seu seny, al seu franc voler. Cada nacionalitat ha de tenir el seu Estat.

L'Estat escampa les seves arrels en les entranyes mateixes de la nacionalitat, es nodreix de la seva saba, viu de la seva vida, fa seves les seves idees, s'apropia els seus prejudicis, les seves tendències, fins els seus errors; adopta els seus sentiments, s'inspira en els seus pensaments, es condueix en totes les esferes de l'activitat seguint els misteriosos i irresistible impulsos de les tradicions que els segles han agombolat en les regions de l'esperit col·lectiu en què l'inconscient impera, en què jeuen enterrades les llavors i els principis de totes les sectes, de totes les determinacions collectives. L'Estat, doncs, ve a ésser com un organisme, com una part vivent de la nacionalitat; per això no pot pertànyer a dues nacionalitats

diferents, com un mateix cor no pot batre en dos pits a la vegada, com un mateix cervell no pot servir d'instrument de la vida anímica de dos homes diferents.

És més: cada nacionalitat ha de tenir un sol estat que tradueixi en acció i conducta les inspiracions collectives. En l'antiguitat pre-romana, en els temps de l'Estat-ciutat, cada nació estava trossejada en multitud d'Estats. En l'època de fraccionament del feudalisme, partions de principat i senyoria aquí i allà solcaven el cos viu de la nacionalitat. No estaven les nacions subjectes a l'Estat d'una altra nació, fruïen de plena autonomia. l'Estat de cada ciutat o senyoria era indígena, era membre viu de la nació, com la mateixa ciutat o la mateixa senyoria. Però els pobles conscients de llur unitat no en tenen prou: volen que les fronteres de llur Estat passin per allà mateix on passen les partions mil·lenàries de les nacionalitats. Per això les ciutats gregues cercaven amb seguides provatures el camí de la unitat política; per això els ciutadans de l'Alemanya feudal sospiraven per aixecar un sol Estat al damunt de la colla d'Estats germànics de llavors, i el poeta cantava: "Jo no sóc de Baviera. No sóc de Prússia. No sóc de Saxònia. La meva pàtria és més gran."

Nacionalisme i pannacionalisme

L'aspiració d'un poble a tenir política pròpia, a tenir un Estat seu, és la fórmula política del *nacionalisme*. L'aspiració que tots els territoris de la mateixa nacionalitat s'acoblin sota la direcció d'un Estat únic és la política o tendència *pannacionalista*. Pangermanisme, panhellenisme, paneslavisme són els noms

amb què s'ha batejat l'aspiració a fer entrar dins de la cleda de l'Estat alemany, de l'Estat grec, de l'Estat rus tots els territoris de cultura germànica, hellènica o eslava.

A cada nació un Estat. Objecció

A cada nació un Estat: aquesta és la fórmula sintètica del nacionalisme polític, aquest és el fet jurídic que ha de correspondre al fet social de la nacionalitat.

Una objecció aquí es presenta, que mil vegades s'ha fet al moviment catalanista i es fa pertot arreu als moviments semblants: la d'anar enrera, de tornar als Estats petits, de desfer el camí de la història retrogradant al clan, a la tribu, al feudalisme. Ve del fet que la gran majoria dels Estats actuals governen dues o més nacionalitats: si els Estats han d'ésser nacionals, si per cada nació hi ha d'haver un Estat, s'haurien de desfer, d'esbocinar quasi totes les potències i la terra s'ompliria d'Estats petits com Portugal, com Grècia, com Holanda. I això seria una regressió.

Però jo no sé que tingui res a veure la tribu ni el feudalisme amb les mides dels Estats. La grandària del territori de la tribu és el més petit dels elements que determinen el seu estat social. Atenes, amb el mateix territori d'una tribu, va crear una cultura que encara nodreix les generacions modernes. La *Civitas romana*, això és, la República romana, no era gaire més gran que una tribu, i el seu impuls, la seva obra, encara ens governa. Tampoc entenc com el feudalisme pugui estar lligat amb la mida dels Estats. No sé què hi pot haver de feudal a Bèlgica més que a

Rússia, a Suïssa més que a la immensa república nord-americana. Dir això, doncs, és no dir res.

Ara, que desfer sistemàticament les grans unitats modernes és obra regressiva no pot posar-se en dubte. L'observació de les transformacions de l'Estat, des de les més reculades centúries fins avui, demostra que la tendència de la civilització ha estat de passar sempre d'unitats socials rudimentàries a unitats més vastes, més complexes; de l'Estat que només regia la família patriarcal al que comprenia diverses famílies originàries d'una mateixa soca; de l'Estat-clan al que contenia diversos clans, a l'Estat-tribu; d'aquest a l'Estat-ciutat; de l'Estat-ciutat a l'Estat feudal, que s'estén sobre una província o sobre diverses; de l'Estat feudal a l'Estat-regne, a l'Estat modern, que impera sobre diverses nacions.

Seguint aqueixa llei de la història, el món ha d'encaminar-se a fer Estats més complexos, més grans cada dia, fins a arribar a l'Estat-raça, a l'Estat-continent i després a la meta final, a l'Estat-Univers, a l'Estat-Humanitat.

Encara més. Avui ja toquem a aquesta etapa precursora de noves formacions polítiques. Una nova forma d'Estat esdevé sobre la terra: l'Estat mundial, l'Estat-Imperi. Sota els nostres ulls van descloent-se grans potències mundials amb el peu sobre tots els mars i tots els continents. Uns quants Estats manen la terra. Sembla que sobtadament, sense passar per l'Estat-raça ni per l'Estat-continent, el món treballi a començar la gestació de l'Estat-Humanitat, de l'*Imperium mundi*, utopia de somniadors ahir, avui ja ideal entrevist en les llunyanes boires de l'esdevenidor.

98 Però, si això és una veritat que en res no pot contradir-se, també ho és, i veritat primària, fonamen-

tal, que la llei de l'estructura natural de la societat humana universal és la llei de les nacionalitats; que el fet de les nacionalitats és tan vell com el record del món perpetuat per la història; que la nacionalitat és societat integral, natural, espontània, superior a la voluntat dels homes, superior a la voluntat dels poders públics, resistent a tota mena d'adversitats, triomfadora de tots els obstacles per grans, per immensos, per irresistibles que siguin; que, assentada sobre les profundes capes de granit incommovable, veu caure i passar per sobre seu imperis i civilitzacions, de segle en segle, sense perdre el seu ésser, sense mudar de substància, essent sempre ella mateixa.

L'evolució de l'Estat

Així és com s'explica un fenomen molt significatiu de la creixença de l'Estat. Mentre l'evolució progressiva de l'Estat va fer-se dins de la nacionalitat, cap entrebanc no va deturar-la ni desviar-la. Es va passar de l'Estat familiar al clan, del clan a la tribu i a la ciutat sense reculades: un cop va ésser consagrada la forma política superior, ja no es va davallar mai més a cap d'inferior. En canvi, quan es passa de la ciutat al regne o a l'imperi, vénen sempre, en tots els temps i en totes les civilitzacions, oscil·lacions i reculades. No anem a cercar a l'Orient, terra dels grans imperis que creixen fins a tocar el cel com els cedres del Liban, i que una pedreta, només, rebotent sobre llurs peus de fang, ensorra. Aquí mateix tenim l'imperi de Roma esmicolat en cent bocins, aquí tenim les petites sobiraniaes formades de les seves desferres, reialmes, províncies, fins ciutats, Estats-ciui-

tats només com les de la lliga anseàtica abocades als mars boirosos del Nord, com Florència, com Pisa, com Gènova, com Venècia, l'esposada de l'Adriàtic.

I de l'imperi de Roma passem al de Carlemany, del de Carlemany a l'Imperi Germànic, més avant a l'imperi mundial de Carles V, i sempre, quan sembla aconseguida la plenitud de força, la immensa construcció es disloca i cau. Per què? ¿Per què aquesta impotència per a solidar i acréixer la nova forma d'Estat, l'Estat-Imperi? ¿Per què aquest continuat teixir i desteixir imperis? ¿Per què avui mateix en les entranyes de tants Estats contemporanis, malgrat la llei imperiosa d'universalitat, malgrat l'impuls vigorós a constituir potències mundials, creixen corrents de desintegració que ací i allà triomfen, com a Noruega, com a Hongria?

Perquè fins a la ciutat i al principat l'Estat era nacional. Tan grec era l'Estat d'Atenes com el d'Esparta, tan català el comtat de Barcelona com el d'Empúries. Una sola nacionalitat era substratum d'aquests Estats; no contenien tota la nació, però no contenien tampoc nacions diferents; la societat que aquests Estats dirigien era una societat homogènia. Amb l'Estat-Imperi, no. L'Estat-Imperi és integrat quasi sempre per dues o més nacionalitats, la societat és heterogènia; si només un Estat la dirigeix, esdevé fatalment Estat d'una sola nacionalitat, i llavors una dominació comença: la de la nacionalitat afavorida sobre les altres. Tard o d'hora, se n'adonaran les nacions subjectes, i el procés de desintegració anirà preparant-se.

La imposició crida repulsió. La força que estén cadenes sobre els pobles congria la força de les revolucions que les trenquen, i encara que el govern d'una

unitat política així constituïda fos exemple de sàvia administració, revoltaria la dignitat dels pobles, sotmesos com menors a perpetua tutela. Això és el que ha passat sempre, i sempre passarà, perquè es tracta de sentiments que arrelen en la consciència mateixa de l'home, que mai no muda. Tota formació política que no respecti la personalitat dels pobles que la componen està condemnada a desaparèixer; durarà només el temps que trigui la força dels oprimits a igualar en una forma o altra la força dels opressors.

La causa, doncs, de tan seguides desintegracions, l'obstacle que detura des de segles la creixença de l'Estat, la rêmora que entrebanca l'evolució progressiva de les formes polítiques cap a les solucions universals, és la dominació d'una nacionalitat sobre les altres dintre dels imperis. Traiem aquesta causa de dissolució, fem que les nacionalitats visquin dins de l'Estat-Imperi amb els mateixos drets, associades, en comptes de dominades i subjectes, i acabaran els antagonismes irreductibles, les repulsions d'unes amb altres, les incompatibilitats de convivència, generadores de tots els separatismes.

*Antinòmia aparent entre el nacionalisme
i l'universalisme o mundialisme.
Es resol en l'Estat compost
o Federació d'Estats Nacionals*

Així arribem d'una manera natural a la solució de l'antinòmia aparent entre el fet de la nacionalitat, que imposa els Estats nacionals, i el fet de l'evolució política, que imposa els Estats mundials, entre el nacionalisme i el mundialisme. No són tendències que

es contradiguin, no són aspiracions incompatibles. Al contrari, es completen, s'ajuden mútuament, l'una empeny el triomf definitiu de l'altra, perquè l'una i l'altra es resolen en una fórmula suprema d'harmonia. L'exigència de la nacionalitat de tenir un Estat propi, l'exigència de l'universalisme de constituir Estats mundials engendren com a conseqüència natural la constitució de l'Estat d'Estats, de l'Estat compost o Federació d'Estats Nacionals.

Així és com el nacionalisme, imposant el respecte a les personalitats nacionals i exalçant les excel·lències de la forma federativa, es converteix en element propulsor d'universalisme. El nacionalisme treu la causa dels moviments separatistes, estronca la font de totes les desintegracions. El nacionalisme, posant com a element primer de les formacions d'Estats la personalitat de les nacions, aconpleix, en la societat internacional, una revolució fecunda: solida, fa indestructibles els fonaments en què definitivament ha de constituir-se.

Pel seu cantó, l'universalisme farà triomfar les aspiracions nacionalistes. Els grans pastors de pobles aniran veient que no és amb la força com faran créixer les ramades, sinó amb lligams de germanor i de mutual conveniència. La necessitat de solidar els grans imperis i d'eixamplar-los durà els homes a aprofitar les lliçons de l'experiència i de la història, els empenyerà a les organitzacions federatives. Els noms de Gladstone i de Chamberlain assenyalen ja, més o menys imperfectament, en la història contemporània, l'esdeveniment pròxim d'aqueixa nova era.

Acusar, doncs, el nacionalisme d'ésser tendència regressiva és no entendre'l, no capir-ne la significació; és, d'altra banda, viure en l'edat de pedra de la

ciència política; és no saber res de les diferències d'Estat i nació, d'Estat unitari i Estat compost. Un temps la confusió era possible, perquè la humanitat no coneixia altra forma d'Estat que l'Estat unitari, ni altre procediment d'acoblar pobles que l'opressió, la dominació, l'esclavitud. Ara és un anacronisme tan inexplicable confondre la nació amb l'Estat com no concebre l'Estat sense la independència, que és el mateix que no concebre altre Estat que l'unitari.

Avui omplen la terra els Estats compostos, avui existeixen més Estats no independents, més Estats convivents en Federació que no pas Estats independents: avui els pobles que volen consagrar els drets de nacionalitat amb la possessió d'un Estat propi no per això han de separar-se dels altres pobles amb què els ha acomboiats la història.

Caràcter de l'organització federal

Ara, doncs, roman ben precisada la naturalesa del federalisme. No és una forma absoluta, universal, aplicable sempre a l'organisme del poder públic; és l'instrument de l'associació de les nacions. Allà on hi ha nacionalitats que han de fer vida comuna, el règim federatiu té natural aplicació: l'Estat federal, associació dels Estats nacionals, és l'organisme jurídic de la nova formació política. No s'ha d'aplicar, doncs, a tots el països, grans i xics, homogenis i heterogenis, a Rússia igual que a Grècia, a Portugal el mateix que a la Gran Bretanya; sinó en els imperis o reialmes integrats per dues o més nacionalitats.

La seva missió històrica. Quan és una forma transitòria per a conduir a la unitat.

Però, a més d'aquest valor absolut d'organisme jurídic de l'associació de nacions, la forma federativa ha tingut en la història una funció excelsa, que, vista parcialment pels unitaristes, ha estat ocasió d'un argument contra el federalisme. Tant com les lluites entre Estats, la forma federativa ha contribuït a la creixença de les societats humanes. La tribu va ésser a la primeria una federació de clans; la *civitas* una federació de tribus; el reialme una federació de ciutats. Però, tan bon punt cada grau d'aquestes successives federacions era constituït, començava el procés d'absorció dels poders de les societats federades per les invasions successives del poder central de la federació, fins a fer-ne Estats unitaris. Avui mateix, a Alemanya igual que als Estats Units, el poder central tendeix, encara que molt suaument, a eixamplar el cercle de la seva acció, en perjudici del poder dels Estats federats. El federalisme apareix així com una mena de pont que porta a l'Estat unitari, com una mena de bastida de les formacions polítiques unitàries.

Però, quan d'això en fan argument en contra del federalisme els defensors de l'unitarisme, no s'adonen que aquesta tendència centralitzadora, que consideren contrària a les aspiracions nacionalistes, és una manifestació de racionalisme: es presenta quan una federació uneix territoris, abans separats, d'una mateixa nacionalitat. El federalisme germànic, com el ianqui, no associa nacions diferents, sinó Estats d'una mateixa nacionalitat, el mateix que el federalisme aplicat als clans i a les tribus i a les ciutats. És natural, llavors, que l'espirit nacional, que la tendèn-

cia pannacionalista, amb la bastida del federalisme, construeixi l'Estat nacional unitari. Car el federalisme és una fórmula d'associació, d'unió, i quan hi ha una sola personalitat natural, una sola nacionalitat, falta l'element essencial del federalisme: la pluralitat de nacions a associar en una forma superior de solidaritat.

Estat Català i Federació Espanyola

Conseqüència de tota la doctrina aquí exposada és la reivindicació d'un Estat català, en unió federativa amb els Estats de les altres nacionalitats d'Espanya. Del fet de la nacionalitat catalana neix el dret a la constitució d'un Estat propi, d'un *Estat Català*. Del fet de l'actual unitat política d'Espanya, del fet de la convivència secular de diversos pobles, neix un element d'unitat, de comunitat, que els pobles units han de mantenir i solidar. D'aquí l'*Estat compost*.

Aquests dos fets primaris, fonamentals: el de la personalitat nacional de Catalunya, i el de la unitat d'Espanya, enfortits per dues lleis correlatives: la de llibertat que implica l'autonomia i l'espontaneïtat socials, la de la universalitat que porta a la constitució de potències mundials, es resolen en una fórmula d'harmonia que és la *Federació Espanyola*.

Així el nacionalisme català, que mai no ha estat separatista, que sempre ha sentit intensament la unió germanívola de les nacionalitats ibèriques dintre de l'organització federativa, és aspiració enlairada d'un poble que, amb consciència del seu dret i de la seva força, marxa, amb pas segur, pel camí dels grans ideals progressius de la humanitat.